

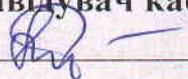
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 проф. О. С. Радул

«27» серпня 2020 року.....

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Менеджмент в галузі освіти

Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійні програма: Дошкільна освіта

Рівень підготовки: магістр

форма навчання: заочна (перехресний вступ)

факультет педагогіки та психології

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з «**Менеджмент в галузі освіти**»
для студентів за спеціальністю/напрямом: 012 Дошкільна освіта.
(перехресний вступ) – заочна форма

Розробники: канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти І. Г. Баранюк.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

Протокол від «27» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

Радул О. С.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність/напрямок, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання - есе _____ (назва)	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 120			1-й
		Семестр	
			1-й
		Лекції	
			6
		Практичні, семінарські	
			8
		Консультації	
			- год.
		Самостійна робота	
			106
		Індивідуальні завдання:	
			-
		Вид контролю:	
			екзамен
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – - самостійної роботи студента –	Рівень вищої освіти: другий магістерський рівень вищої освіти		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – ознайомити студентів з комплексом принципів, методів і технологічними прийомами управління педагогічними системами, спрямованих на підвищення ефективності їх функціонування та розвиток. Розкрити закономірності, принципи та методи управлінської діяльності керівника-менеджера закладу освіти. Показати роль та методи ефективної управлінської діяльності керівника освітнього закладу. Підготувати студентів-магістрантів до кадрово-педагогічної діяльності.

Завдання:

- ознайомлення із системою освіти в Україні;
- аналіз теорій менеджменту освіти;
- вивчення теоретичних основ і передового педагогічного досвіду управління в системі освіти.
- ознайомлення із принципами, функціями, методами управління в освіті;
- визначати процес, і всі його етапи управління закладом дошкільної освіти;
- визначення понять «державне» та «внутрішнє» управління закладом дошкільної освіти;
- аналіз та вивчення передового педагогічного досвіду;
- охарактеризувати систему управлінської діяльності керівника закладу освіти та адміністрації ЗДО;
- прогнозування розвитку системи управління НЗ;
- вивчення, аналіз розвитку ефективних форм методичної роботи в закладах освіти;
- визначити психологічну характеристику сучасного керівника закладу дошкільної освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- сутність управління;
- суть і зміст основних управлінських понять;
- сфери і типи управління;
- особливості управління освітніми закладами дошкільної освіти;
- сутність менеджменту освіти;
- закономірності, принципи, функції управління в освіті;
- мету й основні етапи атестації педагогічних кадрів;
- систему освіти України;
- систему державного управління закладом освіти;
- функції внутрішнього управління закладом загальної середньої освіти та закладом дошкільної освіти;
- роль керівника в управлінській системі освіти.

вміти:

- аналізувати політику Української держави щодо розвитку освіти.
- аналізувати, відзначати ефективні управлінські моделі в освітніх шляхах.
- використовувати основні поняття при характеристиці діяльності освітніх систем;
- аналізувати нормативні документи, що стосуються діяльності освітньої установи, методичну документацію;
- володіти методикою системного, розгорненого й аспектного педагогічного аналізу освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та закладі загальної середньої освіти;
- скласти особистісний план підвищення кваліфікації.
- вміти визначати мету, завдання та методи управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти.
- застосовувати на практиці ефективні управлінські моделі та технології в діяльності закладу освіти.
- вміти користуватись теорією комунікацій спілкування.
- вміти вибудовувати власний імідж успішного менеджера закладу загальної середньої освіти.
- опрацювати наукову літературу щодо управління ЗО та формування організаційно-методичних умінь, навичок самостійної роботи з літературою й нормативними документами.
- добирати приклади педагогічних ситуацій з питань управління закладом освіти, які успішно вирішують проблеми реформування освіти в Україні.
- аналізувати дії керівників закладу освіти, які є успішними менеджерами освіти і своєю діяльністю сприяли успішному розвитку закладу дошкільної освіти.

Під час вивчення курсу формуються такі компетентності (за ОПП):

КЗ-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

КЗ-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КС-1. Здатність організувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

КС-4. Готовність до організації фінансово-господарської діяльності закладів дошкільної освіти.

КС-6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність з метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості.

КС-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками. міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-8. Здатність здійснювати нормативно-правове регулювання діяльності закладу дошкільної освіти, керуючись законодавчими документами та основами професійної етики.

КС-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

Програмні результати навчання:

ПРН 01 Критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні.

ПРН 03 Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проєктів.

ПРН 05 Організовувати методичний супровід освітньої діяльності в мультикультурному середовищі закладу дошкільної освіти для формування в дітей поваги до різних національностей та здатності до взаємодії.

ПРН 07 Знати і використовувати в практичній діяльності законодавчу базу дошкільної освіти.

ПРН 10 Володіти вміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісноорієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

ПРН 12 Уміти планувати та координувати фінансово-господарську діяльність закладів дошкільної освіти.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Наукові основи організації системи освіти України

Тема 1. Наукові основи управління закладами освіти

Принципи управління закладами освіти. Національна система освіти в Україні. Основні функції управління сучасними закладами загальної середньої освіти. Заклади системи загальної освіти. Педагогічна рада закладу дошкільної освіти. Органи громадського самоврядування закладу дошкільної та загальної середньої освіти. Характеристика методів управління освітніми закладами. Структура органів управління освітою. Принципи наукової організації педагогічної праці.

Тема 2. Внутрішнє керівництво й внутрішній контроль в закладах дошкільної та загальної середньої освіти. Інституційний аудит.

Функціональні обов'язки директора закладу дошкільної та загальної середньої освіти, його заступників. Планування роботи та облік роботи в закладі дошкільної освіти. Атестація педагогічних працівників. Особливості керівництва в дошкільному закладі освіти. Навчально-матеріальна база ЗДО.

Зміст внутрішнього контролю у закладі дошкільної освіти, вимоги до нього. Види і методи внутрішнього контролю. Організація внутрішнього контролю в освітньому дошкільному закладі. Мета та зміст проведення інституційного аудиту. Особливості проведення інституційного аудиту на відповідному рівні освіти. Громадська акредитація закладу освіти (Стаття 49 Закону України «Про освіту», 2017 р.). Ліцензування закладів загальної середньої освіти. Мета ліцензування та порядок проведення.

Розділ 2. Методична робота в закладах дошкільної освіти

Тема 1. Методична робота в закладах дошкільної освіти.

Завдання і зміст методичної роботи. Форми методичної роботи з вихователями, педагогами, їх характеристика. Організація методичної роботи на діагностичній основі. Атестація педагогічних працівників та підвищення кваліфікації.

Тема 2 . Передовий педагогічний досвід

Поняття про передовий педагогічний досвід. Критерії оцінки передового педагогічного досвіду.

Виявлення та вивчення передового педагогічного досвіду. Впровадження в практику досягнень передового педагогічного досвіду та педагогічної науки.

Розділ 3. Методологічні засади педагогічного менеджменту

Тема 1. Педагогічний менеджмент – сучасна концепція управління закладом освіти

Суть поняття «педагогічний менеджмент». Характеристика функцій і принципів педагогічного менеджменту. Керівник сучасного освітнього закладу як менеджер освіти. Сутність самоменеджменту в професійній діяльності керівника закладу закладу.

Тема 2. Соціально-психологічні аспекти педагогічного менеджменту

Типологія організаційної структури закладу освіти (сімейна, інноваційна, результативна, рольова). Функції організаторської культури. Юридична відповідальність у сфері освіти та відповідальність керівника в системі освіти. Лідерство в освіті.

Тема 3. Забезпечення результатів управління діяльністю в освіті

Сутність поняття «управлінські рішення» та етапи прийняття рішень. Стили прийняття рішень (директивні, аналітичні, концептуальні, біхевіоральний). Комунікації в процесі управління. ІКТ в управлінні освітою. Управління персоналом.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	Усього	у тому числі						Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд.	консультац	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Розділ 1. Наукові основи організації системи освіти України														
Тема 1. Наукові основи управління							22	2					20	

закладами освіти														
Тема 2. Внутрішнє керівництво й внутрішній контроль в закладах дошкільної та загальної середньої освіти. Інституційний аудит.								12		2				10
Разом за розділом 1								34	2	2				30
Розділ 2. Методична робота в закладах дошкільної освіти														
Тема 1. Методична робота в закладі дошкільної освіти.								16		4				12
Тема 2. Передовий педагогічний досвід								14	2					14
Разом за розділом 2								30	2	2				26
Розділ 3. Методологічні засади педагогічного менеджменту														
Тема 1. Педагогічний менеджмент – сучасна концепція управління закладом освіти								20	2					18
Тема 2. Соціально-психологічні аспекти педагогічного менеджменту								20						18
Тема 3. Забезпечення результатів управління діяльністю в освіті								16		2				14
Контрольна робота														
Разом за розділом 3								56	2	2				50
Усього годин								120	6	8				106

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин/заочники
Розділ 1. Наукові основи організації системи освіти України		
1	Внутрішній контроль в закладі дошкільної освіти. Інституційний аудит. Ліцензування.	2
Розділ 2. Методична робота в закладах загальної середньої освіти		
2	Методична робота в закладах дошкільної освіти.	4
Розділ 3. Методологічні засади педагогічного менеджменту		
8	Забезпечення результатів управління діяльністю в освіті.	2
	Усього годин:	8 год.

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин /Заочна форма
Розділ 1. Наукові основи організації системи освіти України		
1	Загальна характеристика структур освітніх систем провідних країн світу і принципи їх побудови.	10
2	Наукова організація праці педагога.	2
3	Шляхи демократизації внутрішнього керівництва в ЗДО.	4
4	Система керівництва роботою школи у досвіді В.О.Сухомлинського. На основі праць В. Сухомлинського.	10
5	Оптимізація керівництва роботою закладу загальної освіти	2
6.	Шляхи вдосконалення внутрішнього контролю в ЗДО.	2
	Разом:	30
Розділ 2. Методична робота в закладах загальної середньої освіти		
7	Удосконалення форм і методів методичної роботи з учителями. Інноваційні форми методичної роботи.	4
8	Роль атестації у зростанні професійної майстерності вчителя. Ознайомитися з типовим положенням про атестацію педагогічних працівників. Визначити порядок проведення атестації різних рівнів.	4
9	Форми і методи впровадження передового педагогічного досвіду (Складання карток ППД за схемою)	12

10	Впровадження в практику роботи закладу освіти досягнень педагогічної науки.	4
11	Роль методичної служби в розвитку педагогічної творчості.	2
	Разом:	26
Розділ 3. Методологічні засади педагогічного менеджменту		
12	Сутність самоменеджменту в професійній діяльності керівника закладу загальної середньої освіти	4
13	Трансформація поглядів на виділення принципів управління Освітою	2
14	Стратегічне планування в управлінні освітою.	8
15	Різні теоретичні підходи в науковій літературі до розуміння поняття «лідерства».	4
16	Зробити порівняльний аналіз основних якостей лідера та менеджера у вигляді таблиці	4
17	Висвітлити основні теоретичні підходи до розуміння поняття «лідерства»	4
18	Інформаційна культура керівника сфери освіти	4
19	Розкрити питання «Роль ІКТ у модернізації діяльності керівників освіти»	8
20	Реалізація сучасних технологій управління персоналом у сфері Освіти (теоретичний та практичний аспект)	4
21	Підготовка есе «Застосування системного підходу в управлінні певною освітньою системою» (ІНДЗ)	8
	Разом:	50
	Усього:	106 годин

9. Методи навчання

Логічні методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення.

За джерелом знань:

- словесні: розповідь, пояснення, лекція, бесіда, дискусія;
- наочні: ілюстрація, демонстрація, спостереження;
- практичні: практичні роботи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, ділова та рольова ігри, інтерактивні методи («мозковий штурм», «мікрофон», ситуаційні задачі).

Самостійна робота студента: робота з електронною бібліотекою, складання конспектів (тез), вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, методи моделювання фрагментів виховних ситуацій, аналіз педагогічних проблемних ситуацій, робота з літературою, самостійні методи роботи з джерелами: вивчення документів, робота з підручником, посібником та книгою, користування додатковою літературою, робота з інформаційними ресурсами.

Дистанційні методи навчання:

телекомунікаційні методи (практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom-конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах), самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, тощо).

10. Методи контролю

- Методи усного контролю: бесіда, розповідь, повідомлення.
- Методи письмового контролю: письмова контрольна робота, експрес-контроль.
- Підсумкове: екзамен.
- Поточне: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, тестування, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, повідомлень, мультимедійних презентацій, контрольна робота тощо. Аналіз ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.
- *Дистанційні форми:* усне опитування з використанням освітніх платформ (Zoom, Google Meet) та месенджерів (Telegram, Viber), перевірка презентацій, проектів, тестування, самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, тощо).

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з організації і управління в початковій освіті

1. Поточне оцінювання: здійснюється на семінарських заняттях або на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попереднє оцінювання). Оцінювання на заняттях здійснюється за національною шкалою: 2, 3, 4, 5, а потім середня оцінка за модуль переводиться у бали за допомогою відповідних коефіцієнтів. Це відповідність між найвищою оцінкою («відмінно») і кількістю балів, що відводиться на модуль. I (змістовий) модуль – 2 та II (змістовий) модуль – 2; III (змістовий) модуль – 2. Загальний коефіцієнт – 6.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Критерії оцінювання роботи студента на занятті (за національною шкалою)

5 – Досконале знання та розуміння понятійного апарату з тієї чи іншої теми, вільне оперування різноманітними класифікаціями.

Відповідь на поставлені питання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями. Викладений матеріал має доказовий, логічний і послідовний характер. Студент володіє способами концентрованого викладу матеріалу. Демонструє творче застосування знань при переформатуванні запитання.

У відповіді майже не трапляються мовленнєві помилки.

4 – Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Понятійна основа базується на обраній класифікації.

Відповідь структурована, проте наявні окремі помилки у послідовності викладу. Недостатньо виваженою та аргументованою є доказова база.

Студент вільно оперує знаннями, може застосовувати їх у новій навчальній ситуації. У відповіді трапляються окремі мовленнєві помилки.

3 – Відповідь неповна, фрагментарна. Знання мають недостатньо стійкий та послідовний характер. Вони застосовуються: переважно для виконання завдань репродуктивного характеру.

У відповідях відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми.

Відповідь має формальний характер, відсутня чіткість, структурованість.

Студент використовує, лише окремі знання у новій навчальній ситуації.

У відповіді наявні фактичні та мовленнєві помилки.

2 – Студент неспроможний відтворити інформацію у певній послідовності, оперує лише загальними фразами.

Відтворює лише окремі фрагменти, називає лише розрізнені факти, дає відповідь у формі висловлювання (судження).

Наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки.

2. Оцінка контрольної роботи проводиться на останньому занятті. Форми проведення контролів під час вивчення дисципліни:

- комплексна письмова контрольна робота;

За виконання завдань контролю студент отримує *контрольну оцінку* (кількість балів), яка враховується в процесі розрахунків підсумкової оцінки:

▪ максимальна кількість балів – 10;

Критерії оцінювання контрольної роботи:

10-9 балів – обґрунтована повна, систематизована відповідь на усі запитання МКР, з використанням творчого підходу і умінь пов'язувати теоретичні аспекти курсу з педагогічною практикою.

8-7 балів – повна, систематизована відповідь на усі запитання МКР, з незначними неточностями у формулюванні понять;

6-5 балів – репродуктивна відповідь на 1 запитання МКР з значними неточностями та помилками;

4 бали – репродуктивна відповідь на 2 питання МКР із значними неточностями та помилками.

3 бали – репродуктивна відповідь на більшу частину питань МКР з значними неточностями та помилками;

2 бала - студент допустив грубі помилки, виконано половину усієї роботи.

1 бал – фрагментарна відповідь, допущені грубі помилки.

3. Оцінка за самостійну роботу студента здійснюється за такими параметрами (заочна форма навчання):

10-9 балів – всі завдання самостійної роботи виконані якісно та в повному обсязі. Робота оформлена згідно вимог.

8-6 балів – всі завдання самостійної роботи виконані в повному обсязі, але трапляються незначні фактичні чи стилістичні помилки. Робота оформлена згідно вимог.

5-3 бали – загальний зміст роботи недостатньо структурований. У роботі трапляються значні помилки щодо змісту та стилістики. В оформленні роботи є певні недоліки.

2-1 бал – Робота виконана фрагментарно, нашвидку. У роботі наявні грубі помилки щодо змісту роботи та стилістики. В оформленні роботи є певні недоліки.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							СР	КР1/КР2	ЕКЗАМЕН	Сума
Змістовий модуль 1							10 б.	20 б. (10/10)	40 б.	100
Блок/Модуль №1		Блок/Модуль №2		Блок/модуль №3						
T1	T2	T1	T2	T1	T2	T3				
10 б.		10 б.		10 б.						

T1, T2 ... T3 – теми змістових модулів, КР – контрольна робота, СР – самостійна робота. Коефіцієнт – 6.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Шкала ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно	не зараховано

12. Рекомендована література

Основна

1. Закон України «Про освіту» [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.help/law/651-XIV/>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
3. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент : навчальний посібник / В. Е. Лунячек. – 2-е вид., випр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – 512 с.
4. Робінс П. Основи менеджменту / Робінс П., Стефан, Де Ченцо та ін.; пер. з англ. А. Олійник та ін. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 671 с.
5. Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І. Педагогіка: Навчальний посібник /

3. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк – Харків: Бурун Книга, 2009. – 304 с. (Розділ: Педагогічний менеджмент як сучасна концепція, С. 145 – 189).
6. Коломінський Н. П. Психологія менеджменту в освіті: (Соц.-психол. аспект) / Н. П. Коломінський – К. : МАУП, 2000. – 286 с.
7. Острроверхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект / Н. М. Острроверхова, Л. І. Даниленко — К.: Школяр, 1995. — С. 22–36.
8. Онишків З. М. Основи школознавства: Навч. посіб. для студ. пед. вузів / З. М. Онишків – Тернопіль: Богдан, 2003. – 176 с.
9. Мойсеюк Н. Є. Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки // Мойсеюк Н. Є. – Педагогіка – К., 2003. – с. 591–599.
10. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула–К.: Академвидав, 2003. – 528с.
11. Кузьмінський А. І., Омеляненко В.Л. Педагогіка : підручник для студ. ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
- Волкова Н. П. Педагогіка. / Н. П. Волкова – К. : Академвидав, 2009. – 616

Допоміжна

12. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 5–390.
13. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 391–626.
14. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5-ти т. Т. 3. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 5–279.
15. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 2. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 419–654.
16. Баранюк І. Г. Стилі управління сучасного керівника закладу освіти в контексті ідей А. С. Макаренка [тези] / І. Г. Баранюк // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А.С.Макаренка: матеріали ХІХ Міжнар. наук-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук-практ. Семінарів (м. Полтава. 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ФОП Гаража М. Ф., 2020. 224 с. (С. 62 – 64).
17. Баранюк І. Г. «Золоті правила» Василя Сухомлинського для початкової школи (читання і письмо) : Навчально-методичний посібник. – Кіровоград : Степова Еллада, 2009. -67 с.
18. Кузьміч Т. О. Директор школи як керівник навчально-виховної роботи (педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського) / Т. О. Кузьміч // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 63. – С. 72–76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2013_63_15

13. Інформаційні ресурси

1. <file:///C:/Users/admin/Documents/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0/%D0%92%D0%9E%D0%9B%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%90/1101.htm>
2. Закон України «Про освіту» (2017 р.) <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. <https://pidruchniki.com/1174112835060/pedagogika/shkoloznavstvo>
4. <http://education-ua.org/ua/analytics/1156-pedagogichnij-menedzhment>